

moramo toliko bolj krepčati. Ali nimajo tudi one spolnjevati dolžnosti — dolžnosti, ki so za celo življenje odločilnega pomena? Ali niso one podpora in propad celih družin? Razumna, pridna in pobožna žena je duša cele hiše, v kateri skerbi za časni in večni blagor. Kako naj imajo možje kakov vžitek od življenja, ako se jim prigreni zakon, ona najserčnejša zveza! In kaj bo iz otrok, ako jih pokvarijo matere že v prvi mladosti? Ženska opravila tedaj niso nič manj važna za državo, kot moška. Koliko zapletek, koliko prekucij postav in npravnosti, koliko kervavih vojsk, koliko uporov zoper državo so že zakrivile razuzdane ženske! To je pač dokaz, kako važna je dobra odgoja za hčere“.

To so Fenelon-ove besede. On ne želi z njimi nič drugega, kot izboljšanja deklinške odgoje. Da ga pa ne bode nihče tolmačil napak, opomnim, da ne išče on izboljšanja v tem, da se učé hčere vsakoršnih vednosti. To nam pričajo jasno besede: „Hčerim ni treba učenim biti“. Ali še lepše in določnejše nam pove on to na drugem mestu, rekoč: „Vse je izgubljeno, ako se peča ženska z umetnostimi, kot je n. pr. poezija in če ji je zoperno gospodinjstvo“.

To so seveda jako prozajične misli, ki jih je napisal ta Fenelon. Ali on je že vedel, kaj je pisal. In čudno, zelo čudno, da ni niti enega pisatelja, ki bi zastopal to idejo, da naj bo ženska učena. Nemški humorist Weber pravi v svojem „Demokritu“: „Učena, občutljiva, tercijska ženska in prešestnica so štiri nadloge, s kterimi je pozabil kaznovati Mozes Egipčane“. — Proč z vsemi nepotrebnimi učenostimi pri ženskih, v kuhinjo ž njimi ali pa k šivanji, otroke pestovat, ako vam jih je dal Bog. Ženske so zato tu, da — kakor Schiller poje:

— — — Sade nam umétno
 Cvétlice rajske v živetje posvétno,
 Sladke ljubezni napleta jo véz:
 Pod zagrinjali navade ljubljive
 Krasnega čutljeja plámene žíve
 Skerbno redijo z ročico nebés.

Ako bodo ravnale tako, potem bomo storili to, kar nam kliče Schiller: „Ženo spoštujte!“ Da, spoštovati jih hočemo, ali nikar naj se ne emancipirajo! Emancipirana ženska ni več ženska, mož pa tudi ni, in ker so ljudje le dvojnega spola, tedaj emancipirana ženska ni nič.

(Dalje prih.)

Juri Kobe Sodevski.

Kakor v Danici, tako je i v Novicah rad opisoval svoje rojake, svoje deželjane. V tem smislu dokaj važen je njegov sostavek: „Beli Krajci unkráj Kerke in Save od Kostanjevice do Jesenic“ (Nov. 1845

št. 2 — 8), kjer — podpisan Milanko Delimarič — razlaguje vzrok njih siromaštva, njih gospodarstvo, način življenja, poštenost, jezik in vraže. O jeziku piše na pr.:

„Ti Krajnci, od svoje bele oprave beli Krajnci imenovani, govorijo hrovaško narečje; meni se zdi, de imajo v svojim izgovarjanju veliko enakosti s Primorci, kateri okoli Bakra stanujejo, na priliko: vina dobrega, ča bi rekâl, sritja (sreća) ti zâspala. — Desiravno na gerdih hribih prebivajo, vender tako gladko in lepo govoré, de se človek zadosti čuditi ne more. Pregovori se pri njih prav lepi slišijo; iz med mnogih samo nektere tu povem: milo gre za dragim t. j. roka roko umiva; ne tresi hruške, ki sama rada pade; ako obješ ptujo košćico, priveži svojo kokoš za nožico; lep glas je več ko srebern pas mileno jagnje dve matere sasni; krotkih ovac gre dosti na eno pojato (hlev) i. t. d. V rodovini imajo natanjko za vsako osebo posebno ime, kakor so ga Latinci imeli ... Druge imena imajo kakor drugi černi Krajnci. Ravno tako so tudi z besedami v kletvah bogati: vrag ti put pretekâl; zdravje ti zâspalo; uima te vzela; kuga te vgnjela: naglica te zadela i. t. d.“ —

V besedi in v narodoslovnem oziru še boljši in prav vzoren je sodni spis njegov v Novic. 1847 št. 41 — 46: „Beli Krajnci unkraj hribov Gorjancov in Kočevarjev ob reki Kólpi od Metlike do Osilnice“, kjer jih opisuje po naravni postavi in domači opravi, po nravih in običajih, vzlasti o pirovanju ali ženitvanji, po njih čednostih pa tudi nečednostih.

„V krilu naše majhne mile domovine živijo ljudstva, ki so v izobraženosti, jeziku, noši in šegah tako različne, de se ptujec ti razliki dovelj načuditi ne more, piše ondi J. Kobe. Vso pozornost pa zasluži zavolj svojiga odstopa od drugih Krajncov tisto ljudstvo, ki unkraj Gorjancov in Kočevarjev ob Kólpi od Metlike do Osilnice prebiva . . . Ob Kolpi po Metliški okolici govoré slovensko-hrovaško narečje. Poljanc in Kosteljic se serbsko-hrovaškemu narečju bolj približujeta in izgovarjata vse besede, ktere Krajnc na ic in ik izrekuje, na ac in ak; postavim; tobolac, ústavak. Ravnagora in Delnice unkraj Kolpe morajo biti krajnska naseljitva; tù se govoriti sliši: biva, šva, kakor na Gorenskim. Tudi jih Primorci in Hrovatje imenujejo Krajnce. Med belimi Krajnci je Poljanc nar bolj vesel; ou malokdaj tiho gré, ampak vselej pôje, in desiravno še precèj krajnsko govori, so vender njegove pesmi čisto serbsko-hrovaške. Kdor je serbske narodne pesmi bral, pa Poljance peti slišal, bi misliti utegnîl, de jih je Vuk v Poljanah zbiral. De pokažem, kako čisto serbsko-hrovaško pojó, postavim tù naslednji izgled:

Bože mili! čuda golemoga,
Jer izbije mali velikoga,

Da bi zašto nebi ni žalio:
 Več se biju za lipu devojku.
 Peter veli: moja bu devojka;
 Miko veli: moja bu devojka.
 Peter veli: meni ruku dala;
 Miko veli: meni obečala. —

Govorila lipa devojka:
 Komu ruka, tomu i devojka.
 Volim Petra opol drage nočke,
 Neg' Mikota osred bela danka.
 Petrovi su građi pokriveni;
 Mikotovi zato ni ne znadu —

in takó nadalje našteje, kar Peter ima, Mikotu pa manjka. —

Čednosti belih Krajncov so: gostoljubnost, prijaznost, zadovoljnost in pokoršina do poglavarjev; mane (napake) so: kletve, ki so unim v Novicah naznanjenim kot groš grošu enake, nezmernost in pa nevošljivost. Njih pregovori so: Dan se iza rana lovi; komu se je molit, s tem se ni borit; od nebojana je draga postrana; brez skrivalca ni kralca; delaj ko da boš vavek živel, móli, ko da boš vale umerl; koliko vran belih, toliko mačeh dobrih; kadar mačka spi, lonec pokri; sita vrana lačni nerazme; tern se iza mlada špiči i. t. d.^a. —

„Mile Novice! Vam, ki ste krasne podpornice izobraženosti in narodnosti naše, izročimo, kar nam gledé šol na sercu leži, kliče v spisku: „Domorodne reči verlim rodoljubam v prevdark“ (l. 1848 št. 48. 49). Unidan smo prejeli od ministerstva jako lepe poduke ozir slovenskih šol: kako de imajo kateheti tudi ponavljati z otroci keršanski nauk v šolah, pa ne ga naslanjati učenikam; kako de se imajo zbirati učitelji na stanovitih krajih in se posvetovati, na kateri način bi se izobraženost slovenske mladine nar bolj pospešiti dajala i. t. d. Oj, kako lepe so te vladine! tode pisane so od mož, ki ne poznajo ne našiga ljudstva, ne naših okoljšin. Pa kdo je tega kriv? Noben drugi, ko mi sami, ki svojih ran pokazati nečemo. De bi se pa te okoljnosti od vsih plati dobro poznale, je naša sveta dolžnost povedati, kje de nas čevelj tiši. Tako bi tudi jaz rad, predenj na dve potrebni vprašanji pridem, samo poverhno opomnil na okolico Metliško“. Nato razkazuje, kako in zakaj je ta pokrajina bolj zanemarjena v cerkvenem in šolstvenem oziru, in kako bi se dalo tu pomagati, nekaj tudi v slovenskem duhu. „O Vi vsi, ki imate moč in oblast, opominja J. Kobe iskerno, dajte mladosti hrane, po kateri hlepi; dajte ji pomočkov izobraziti se v maternim jeziku. To storivši bote jo potegnili iz sirovosti, divjosti in lenobe; s tem ji bote polajšali njeno naravsko življenje; bote izkojili narod, ki bo sebi in drugim v čast. Da borme je to storiti že zadnja dōba, ako nečete, de se ljudstvo ne pogrezne do dna v preziranje samiga sebe in v pohlepo po ptujim“. In povédavši v dokaz, kako zaničevana je Slovenija že celo pri prostem ljudstvu, resničen dogodek, kliče proti koncu ves vnet: „Slava, vedna slava tedaj vsim, ki si prizadevajo buditi naše ljudstvo iz njegoviga globokiga sna; čin je sicer truda poln, ali je vrēden večniga spomina. Pozni vnuki jim bodo hvalo vedili“. i. t. d. —

„Petero potrebnih reči pri dovolitvi zakona na Slo-

venskimi" — se glasi jako pameten nasvet, ki ga je (l. 1851 št. 17. 18.) iz Dolenskega priobčil J. Kobe o naslednji priliki: „Pred nekaj tedni je dopisniku sledeče poterdilo v roke dospelo, ki ga ni malo veselilo: „Poterdilo, ki se da Matijetu Gregoriču iz L., da je položil znesek od 3 gld. v zagotovilo, da bo zavolj svojega nadstojnega zakona 1) še v tem letu 15 sadnih drevesic na svojem zemljišu posadil, in 2) da preko (čez) 24 ur ne bo piroval (ženitnine obhajal)“. To prebravši sim željno zdihnul: ko bi k tema dvema še te tri pristopile: namreč 3) da bi ne smela ne mladenč ne devica v zakon stopiti, dokler bi ne znala v materem jeziku saj ročno brati; 4) da ne sme nobeden v zakon stopiti, ki nima dovoljnega premoženja; 5) da bi se nobeden nastaniti ne smel na samotnih krajih, ali saj ne v vinskih gorah. Bile bi te zapovedi gotovo človeštvu močno koristne“. Nato jih modro pojasnuje in uterjuje.

Osodi se je račilo postaviti nas na naj vikši hrib na Kočevskem, je pisal iz Planine nad Černomljem, in (v št. 52) nekako pesniško slika: „Pogled na Mirno goro“. Nad Černomljem na strani zapadneje se vzdiguje velikanska gora, nazvana mirna ali gora s. Frančiška. Na verh gore pridši, vidiš pod sabo, k izhodu obrnjen, okolico Černomeljsko, ktera z vinskimi goricami kot krasen mizen pert z zlatim ožovom zarobljena svoje dražesti: mične pake (Anhöhe), nizka berda in krotke livade na ogled gizdavo stavi. V veči dalji se razgrinja ponosna horvaška dežela po bistri Kolpi ločena od krajske. Pogled nje veličastva očara človeka: na desno z glavo visoko pod nebom moli pri Ogulinu plešasti Klek, mirni stan pridnih čbelic, na levo pa Okič kod Samobora poldanske sončne žarke prideržuje kuhajoč Horvatom jačno in sladko kaplico vina. Med njima se razvija poldrugi dan hoda široka ravnina, ktera k iztoku vedno širja biva, dokler se v plavo ne zgubi v Slavonii in v Turčii. V tej nezmernej daljini se tu in tam samo kak vmol zagledati da na dober kukalnik. Resnične so pesnikove besede: Oj! horvatske krasne gore! i. t. d. Krenuvši s pogledom bolj proti severu ti se oko odtergati ne da od prijazne štajarske poljane, ki se tja do Maribora preteže. Očem se na ravnost proti severu nastavi hribovito Krajnsko, čigar krona, ponositi Triglav krati daljni pogled. Na zapadu se Istria, ko sonce vzhaja, lepo viditi da . . . Na to goro bi si pisatelj tega močno želel romarja — Koseskiġa! Ko bi slavni pesnik „visoke pesmi“ prišel poletin dan, ter šel v nedeljo rano na goro, kadar na sveto jutro po spodej ležečej okolici zvoni, od kodar, če veter vleče, skladno soglasje od blizo 50 cerkev na ušesa doni, in kadar priplava žarko sonce na zreniku iz Slavonie in prežene merklo tamo, se kaže v svojem lesku pozemeljsko veličastvo in nezmerna moč Tistega, ki je rekel: „bodi“ in je bilo. Ko bi nam slavni mojster čute, ki bi jih njegovo blago serce o tisti dobi čutilo, v krasni pesmi razodel, gotovo bi bila pesem „visoke pesmi“ vredna! —

Sam pesnik je rad zapisoval narodne med svojimi domačini in v št. 17 l. 1851 čitati je zarad lastnega podnarečja (šajka t. j. čoln) znamenita:

Národná pésem

iz Polján na Kupi.

Zapísal Kobe.

Majka Maro iza grada zvala:
 Hodi, hčerka! ako si oprala.
 Nesam, majko! ni do vode došla.
 Kaj si, hčerka, letni dan delala?
 Gledala sam čuda velikoga,
 Kjer se bije Sava i Murava.
 Sava vozi derveje i kamenje,
 A Murava šajke okovane.
 U šajki sta bratac i sestrica,
 Bratac spava, a sestrica šiva.
 Sestra bratac z iglico budila:

Stani, bratce, beli gradi goré!
 Neka gore, z ognjem izgoreli!
 Služil jesam tri godine dana,
 Pervo leto za lepo devojko,
 Drugo leto za konjiča vranca,
 Tretje leto za svetlo oružje.
 Kad so došli devojke deliti,
 Meni dajo stara neveljava;
 Kad so došli konjiče deliti,
 Meni dajo stara neveljava;
 Kad so došli oružje deliti,
 Meni dajo staro i rujavo.

Kaj bi koristilo, ako bi učitelj ljudstvo zunaj šole poučeval — vzlasti v kmetijstvu, kaj šoli posamezno, kaj splošno? da bi se povzdignilo kmetijstvo na Dolenjskem, kjer je jako zanemarjeno.

(Pri okrajni učiteljski konferenci v Rudolfovem 26. avgusta p. l. govoril V. Burnik.)

(Konec)

Pred vsem pa je treba učitelju ljubezen in spoštovanje občinstva. Ako tega nij, je njegov trud zastonj, njegove besede so „glas vpijočega v puščavi“ akopram je za dobro in koristno stvar jako unet. Poleg tega pa tudi njegove vednosti v kmetijstvu ne smejo biti polovičarske, enostranske; teoretična in praktična izurjenost ste mu vrata, skozi katera stopi v kraj, kjer začne delovati. Učitelj brez temeljite vednosti v kmetijstvu, naj se važne naloge, podučevanja v kmetijstvu, ne loti, kajti s tem bi le znal priti ob zaupanje pri ljudstvu.

Da si pa učitelj more pridobiti praktično izurjenost v kmetijstvu, treba mu je, da se sam bavi s kmetijstvom, mora tisto dobro, in vzgledno obdelovati, ako hoče, da bo s tem kterikrat koristil ljudstvu. Beseda učiteljeva, teoretično podučevanje ljudstva v kmetijstvu ne bode prineslo nikakoršnega sadu, ako učitelj besede ne združi z lastnim izgledom: „Verba movent, exempla trahunt“.

Ako učitelj sam nijma kmetijstva, in ako mu primankuje najvažniših sredstev za praktično podučevanje v kmetijstvu, bilo bi po mojih mislih naj bolje, da vse podučevanje opusti, kajti to bi mu še utegnilo škodovati